

Κωνσταντίνου Τσιάρα Διεξοδικό Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Λάρισα: Prosperus 2012.

Από την εποχή του Ηρωδιανού και του Απολλώνιου Δύσκολου (2ος αι. μ.Χ.) ο όρος *σύνταξις* υιοθετήθηκε για να αποδώσει τον συσχετισμό των λέξεων στην πρόταση, καθώς και τη δομή της πρότασης.

Ειδικότερα, ο Ηρωδιανός συνέγραψε το βιβλίο του με τίτλο *Περί συντάξεως των στοιχείων* (βλ. *Grammatici Graeci* III.2, 390-406) με το οποίο θέτει ζητήματα για τον συνδυασμό των γραμμάτων και τον τρόπο χωρισμού των συλλαβών. Ακολούθως, κατά αναλογία, η λέξη *σύνταξις* υιοθετήθηκε από τον Ηρωδιανό για να αποδώσει τον συσχετισμό των λέξεων στην πρόταση. Στη Ρωμαϊκή περίοδο αυτό είναι μία θεμελιώδης παραδοχή, μολοντί φαίνεται ότι αυτή η παραδοχή ανάγεται ήδη στους Στωικούς (300 π.Χ.). Σε κάθε περίπτωση, η λέξη *σύνταξις* είχε αρχίσει να αποκτά χρήση και λειτουργία στα συμφραζόμενα της φιλολογίας από τον πατέρα του Ηρωδιανού, τον Απολλώνιο Δύσκολο, που διετέλεσε δάσκαλος στην Αλεξάνδρεια.¹

Κατά την περίοδο του Βυζαντίου, ο Πρισκιανός, ο σημαντικότερος από τους Ρωμαίους γραμματικούς που έζησε, δίδαξε και συνέγραψε στην Κωνσταντινούπολη τον 6ο αιώνα, υιοθετεί στα συγγράμματά του την ορολογία του Απολλώνιου του Δύσκολου, μεταφράζοντας τον όρο *σύνταξις* στα λατινικά ως *constructio* και μάλιστα με το ίδιο περιεχόμενο.²

Έκτοτε και μετά από υπερχιλιετή διαδρομή κατά την περίοδο του Βυζαντίου, κατά την οποία η φιλολογία ασχολήθηκε συστηματικά με τη σύνταξη, στον 19ο αιώνα η μελέτη της σύνταξης της αρχαίας ελληνικής επηρέασε ακόμη και τις σπουδές μη κλασικών γλωσσών, όπως των Γερμανικών και Σλαβικών.

Ο Γερμανός Krüger στη *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* για τα γερμανικά γυμνάσια, την οποία συνέγραψε το 1873 ³ διακρίνει τη Σύνταξη σε δύο μέρη: στην Ανάλυση, δηλαδή τα σχετικά με το όνομα, το γένος, τον αριθμό και την πτώση, καθώς και τα σχετικά με το άρθρο, τις φωνές, τους χρόνους, τις εγκλίσεις του ρήματος, το απαρέμφατο και τη μετοχή. Στο δεύτερο μέρος, στη Σύνθεση, ο Krüger ασχολείται με το συνδυασμό του ονόματος με το επίθετο, τη δομή της απλής αλλά και της σύνθετης πρότασης.⁴

¹ J. Lallot, *De la construction (Peri syntaxeos)—Apollonius Dyscole: Texte grec accompagné de notes critiques, introduction, traduction, notes exégétiques, index*, 2 τόμοι, Παρίσι 1997.

² Για τον Πρισκιανό βλ. V. A. Law, *The History of Linguistics in Europe*, Καίμπριτζ 2003, σελ. 86-91.

³ K. W. Krüger, *Griechische Sprachlehre für Schulen*, 5η έκδοση από τον W. Pökel, 2 μέρη σε 4 τόμους, (περιλαμβάνει και τόμο με πίνακες), Λειψία 1873-91. Το βιβλίο σε ριζικά αναθεωρημένη μορφή με πλουσιότατα ευρετήρια κυκλοφόρησε σχετικά πρόσφατα σε αγγλική μετάφραση από τον Cooper [1998] και [2002].).

⁴ Βλ. περαιτέρω Jacob Wackernagel, *Lectures on Syntax with special reference to Greek, Latin, and Germanic* (edited with notes and bibliography by David Langslow), Οξφόρδη: Oxford University Press 2009, ειδικώς σελ. 7-10.

Στην Ελλάδα, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στηρίχθηκε σε δύο σημαντικά βιβλία. Το πρώτο του σπουδαίου Τυρναβίτη φιλόλογου Αχιλλέως Τζαρτζάνου μόρφωσε τις μεταπολεμικές γενιές και έφτασε να διδάσκεται έως τις αρχές της μεταπολίτευσης, όταν τη σκυτάλη πήρε το βιβλίο του Αναστάσιου Μουμτζάκη ως ένα από τα εγχειρίδια που συγγράφηκε για να προωθήσει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γεώργιου Ράλλη.

Στο τέλος της μεταπολίτευσης, τώρα που τα εκπαιδευτικά αδιέξοδα συνοδεύουν τα πολιτικά, ο Κωνσταντίνος Τσιάρας παρουσιάζει το δικό του *Διεξοδικό Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*. Ο συγγραφέας έθεσε από την έναρξη της συγγραφικής του προσπάθειας ένα δύσκολο -σχεδόν ακατόρθωτο- στόχο, το Συντακτικό του να διακρίνεται για την πληρότητά του, να είναι διεξοδικό. Για να επιτύχει την πληρότητα, ο κ. Τσιάρας εργάστηκε περισσότερο από 40 χρόνια, διδάσκοντας και συγγράφοντας περί της συντάξεως του αρχαιοελληνικού λόγου. Ο καρπός της δουλειάς του, ένα βιβλίο 1.389 σελίδων, μία καλαίσθητη και πολύ προσεγμένη έκδοση του βιβλιοπωλείου «Prosperus», ιδιοκτήτης του οποίου είναι ο γιος του Πέλος Τσιάρας.

Η ύλη του βιβλίου αρθρώνεται σε τρία μέρη: το πρώτο πραγματεύεται την πρόταση και τα είδη της, τους προσδιορισμούς, ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους, τις αντωνυμίες, το άρθρο και τη χρήση τους στην πρόταση, τη σύνταξη του ρήματος, τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς, τους χρόνους και τις εγκλίσεις, ενώ κλείνει με τις κύριες ερωτηματικές προτάσεις το δεύτερο αφορά στη σύνδεση των προτάσεων και τα είδη αυτής, την παρατακτική και την υποτακτική σύνδεση, τις δευτερεύουσες προτάσεις, ενώ ιδιαίτερα χρήσιμη μπορεί να θεωρηθεί η παρένθετη αναφορά στη συντακτική ανάλυση του κειμένου, η μεθοδολογία δηλαδή που ακολουθούμε για να προβούμε στη συντακτική ανάλυση του αρχαιοελληνικού κειμένου (σελ. 935-950). Έπονται οι δευτερεύουσες προτάσεις, οι ονομαστικοί ρηματικοί τύποι, το απαρέμφατο, η μετοχή και τα είδη τους, ο ευθύς και ο πλάγιος λόγος. Ας σημειωθεί ότι το σχετικά δύσκολο κεφάλαιο του πλάγιου λόγου ξεχωρίζει στο *Διεξοδικό Συντακτικό* του Κωνσταντίνου Τσιάρα. Η ύλη του κεφαλαίου πλούσια, ο τρόπος παρουσίασης αναλυτικός. Τριάντα οκτώ κανόνες παρουσιάζει ο Κ. Τσιάρας για τη μετατροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο. Οι πίνακες, τα διαγράμματα, το έξυπνο σχήμα που ο συγγραφέας ονομάζει «τρίγωνο του Πλαγίου Λόγου» συνοδεύουν τη θεωρία του πλάγιου λόγου. Είναι εντυπωσιακό το υλικό, όχι μόνο για τη θεωρία του πλάγιου λόγου ειδικώς στο κεφάλαιο αυτό το βιβλίο αποκτά ιδιαίτερο εκπαιδευτικό ενδιαφέρον, εμφανίζει αρετές βιβλίου που προσφέρει στον φιλόλογο και τη θεωρία αλλά και το υλικό με τα διαγράμματά του για τη διδασκαλία.

Το βιβλίο κλείνει με το τρίτο μέρος, που αφορά στα σχήματα λόγου. Τα σχήματα λόγου, ύλη μεταξύ σύνταξης και ρητορικής, σπάνια απαντούν σε βιβλία σύνταξης. Και στο μέρος αυτό του βιβλίου η πλούσια ύλη και η διεξοδική παρουσίαση επαναφέρουν τα διακριτικά στοιχεία ολόκληρου του έργου.

Εν τέλει, η πολυετής εργασία του συγγραφέα, που ως αποτέλεσμα έχει αυτό το θαυμάσιο και χρήσιμο για τον φιλόλογο και τον μαθητή βιβλίο, αποδεικνύει για μία φορά ακόμη ότι η αγάπη για τη δουλειά μας και ο κόπος που καταβάλλουμε είναι η δικαίωση για τον αγώνα μιας ολόκληρης ζωής.

Αθανάσιος Αγγ. Ευσταθίου

Επίκουρος Καθηγητής

Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας

Ιονίου Πανεπιστημίου